

məs'ədət": “Ey elm və maarif tarlasına toxum səpən; getsən, səadət toxumu бүtünlүklə məhv olacaqdır.”

### Gürcüstanda

səh. 485. “Daxiliyyə komissarı Lordkipanidze təhti-idarəsində”: Gürcüstanın Daxili İşlər naziri Noy Ramişvili idi. İvan Nestoroviç Lordkipanidze Ədliyyə, daha sonra Nəqliyyat naziri olmuşdur. Qriqori Spiridonoviç Lordkipanidze isə müxtəlif vaxtlarda Təhsil naziri və Hərbi nazir olmuşdur.

Bazar, 26 oktyabr 1919-cu il, nömrə 305

# AZƏRBAYCAN

*Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir*

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 1 səfərül-müzəffər sənə 1338. 26 təşrin-i-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat 50 q.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

### SİRK “MODERN”

Yekşənbə günü oktyabrın 26-nda 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə təşkil edilmiş Fransa güləş mübarizəsinin məbədi.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Kalışeviç – Naməlum.

2-nci: Staroşvili – Oleynikov.

3-ncü: Qara Maska – Karl Muznik.

Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanması saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Elan: Məşhur İtalyan müdiriyyətinin benefisi hazırlanır (Havadada uçan adamlar).

11480

### ELAN

1919-cu sənəsinin 22 eylülündən [sentabrından] sonra “Elektriçeskaya sila” səhmdaran [səhmdarlar] cəmiyyətinə işiq buraxılması haqqında istida [ərizə] verib, şəhərin Cəmiyyətlə əqd etdiyi [imzala-dığı] müqavilənamənin 8-ci maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən], iki həftə müddətində cavab alammamış və məzkur

[deyilən] 22 eylülündən sonra istidaları qəbul olunmamış əfəndilərə Bələdiyyə İdarəsi elam edir [bildirir] ki, kəndi ünvanları ilə bərabər Bələdiyyə İdarəsi naminə məlumatı-atıyyəni havi [aşağıdakı məlumatı ehtiva edən] istida göndərsinlər:

1) “Elektriçeskaya sila” cəmiyyətinə işiq istəyəcək haqqında verilən istidanın zamanı və;

2) İstidada nə miqdarda lampa göstərilmişdir?

T-301

### QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Məşixəti-İslamiyyə [Şeyxülislamıq İdarəsi] sədrleri biz müfti və şeyxülislam, 24 təşrin-i-əvvəl [oktyabr] 1919 tarixindən hüduhumuz daxilində mövcud ümuri-ruhaniyyəni [din işlərini] təftiş və islah məqsədi ilə Bakıdan əzimet edib [yola düşüb], gəlincəyə idarədə yerimizi idarə etməyə üzvlərdən Hacı Şeyx Həsən Axund Mollasadiqzadə və Əbdülxalığ əfəndi Əfəndizadəni təyin edirik.

*Məşixət sədrleri:*

*Axund Ağa Ağaalizadə,*

*Mustafa Əfəndizadə*

**BÖHRAN DOLAYISIŁA**

Bizdə Kabinə böhranının müzmin [xronik] bir hal kəsb etməsi və hər böhranın uzun bir müddət çəkməsi bir çoxlarını, işlərdən lazımınca vüqufları olmadıqlarına görə, marağa salıb, neyçün böylə oldu, neyçün öylə oldu deyə bir çox suallar verməyə və o suallara şafi [qənaətbəxş] cavab aramağa məcbur edir.

Vaqiən [doğrudan da], Gürcüstanda və Ermənistanda, təşəkkül etdikləri gündən bəri bir böhran vaqe olduğunu xatırlamayırıq. Halbuki müddəti-təşəkkülü bunlardan qısa olan Azərbaycanda beş-altı kərə böhran keçirdik və hələ böhran içindəyiz.

Bu əhvalın adı bir səbəbi vardır. Gürcüstan və Ermənistanda hökumətə etimad edib müzahirət [köməklik] göstərən əksəriyyət yekrəngdir və hökumət özü də o əksəriyyətin intisab etdiyi firqənin əzalarından mütəşəkkildir [mənsub olduğu partiyanın üzvlərindən təşkil edilmişdir].

Məsələn, Gürcüstan hökuməti Sosial-demokrat firqəsinə mənsubdur. Bu hökumətə keçən Parlamanda və bugünkü Məclisi-Müəssisanda müzahirət göstərən əksəriyyət dəxi eyni Sosial-demokrat firqəsidir. Hakəza [həmçinin] Ermənistanda hökumət daşnak partiyasına mənsub olub, müzahirət göstərən Parlamən əksəriyyəti dəxi daşnaklardan mütəşəkkildir.

Azərbaycanda isə öylə deyildir. Əvvəla, hökumət firqəlik cəhətdən yekrəng deyildir və məlum olduğu üzrə müştərəkdir. Yəni hökumət əzaları müxtəlif firqələrə mənsubdur. Yalnız bir “İttihad” partiyasından hökumət içində əza yoxdur. Böylə olan surətdə lazım gələrdi ki,

yalnız bir “İttihad” partiyası xilafgirlikdə (apazitsiya) [müxalifətdə] qalmaqla, yerdə qalan fraksalar ki, Kabinəyə şərikdirlər, hökumətin müzahirətinə istinad edəcəyi əksəriyyəti təşkil edə idilər. Əvvəllərdə öylə də oldu.

Lakin sonradan “Sosialist” və “Əhrar” fraksaları tərəfindən əmdən [qəsdən] və ya səhvən vaqe olan dönüklük hökumətin müzahirət istinadgahını rəxnədar etdi [pozdu], yəni hökumətə müzahirət göstərən qisim yalnız bir “Müsavat”dan ibarət qaldı. Bunun üzərinə hökumət istefaya məcbur oldu.

İş bundadır ki, Parlamən əksəriyyətinin müzahirəti olmazsa, hökumət öz məqamını möhkəm ədd [hesab] edə bilməz. Yəni hökumət özünü “tikan üzərində oturmuş” bir mövqedə hiss edib, hər işində tərəddüd göstərməyə məcbur olar. Gördüyü tədbirlərin, düzəltdiyi layihə-qanuniyyətlərin, təqib etdiyi siyasətin, qarşısında məsul olduğu Parlamənin qəbul və təsvib edib-etməyəcəyini, əksəriyyət müzahirəti olmadığına görə, təxminə qadir olmayan hökumət nə tövr iş görə bilər və böylə bir hökumət vücudu nəyə lazım olar?

Ona görə hökumət təşkilini üzərinə götürmüş olan zatın [şəxsin] çalışdığı, təbii, o yolda olacaqdır ki, başında durduğu hökumət Parlamən əksəriyyətinin müzahirəti tərəfindən təmin edilmiş olsun.

Fəqət bu zatın digər bir arzusu dəxi vardır. O da təşkil etdiyi hökumətin içinə daxil olacaq əzaların həm özləri şəxsən və həm də bunlara tövdi ediləcək [tapşırılacaq] portfel təqsimi [bölüşdürülməsi], o zatın ki, Rəis olacaqdır, məramına müvafiq gəlsin.

Bu da təbii bir arzudur. Rəis müvafiq bilmədiyi bir adamın öz Kabinəsində isbatı-vücut [iştirak] etməsinə razı olmaz. O səy edəcəkdir ki, özünün təhti-rəyasətində [başçılığı altında] işləyəcək olan adamlar Rəisin proqram yürütməyinə xələl yetirməyib, biləks [əksinə], kömək etsinlər.

İştə buna görədir ki, bizdə böhran bu qədər uzun çəkir. Parlamənımızda bir fraksa yoxdur ki, təklildə əksəriyyət təşkil edə bilsin. Öylə bir fraksa mövcud olsaydı, hökumət əzaları dəxi eyni fraksanın mənsub olduğu firqədən təşəkkül edib, əksəriyyət tərəfindən dəxi təmin edilmiş olardı. Gürcüstan, Ermənistan kimi, təklildə əksəriyyət təşkil edə bilən fraksa olmadığına görə, əksəriyyət təşkili üçün bir neçə firqənin iştirakı lazımdır. Bunun hüsulu üçün də bu fraksalar arasında etilaf və müvafiqət əqdi iqtiza edər [razılışma və uyğunluq əmələ gəlməsi lazımdır]. Müvafiqət üçün dəxi o tərəfin və bu tərəfin ikilikdə bir şeyə razı olmaqları istənilər.

Bu günə qədər fraksaların hamısının razı olduqları bir şey varsa, o da Nəsim bəy [Yusifbəyli] həzrətlərinin Vükəla rəisliyinə intixab edilməsidir [seçilməsidir]. Buna hamı razıdır. Lakin məsələni uzadan və böhran içində bir böhran yaranan, fraksaların portfel təqsimi işinə qarışmalarıdır.

Parlamentarizm məntiqincə iş böylə olmalı idi. Madam ki, Nəsim bəyə etimad edilib də Kabinə təşkili ona həvalə olundu, o halda portfel təqsimi əmrini [işini] də ona tapşırılmalı idi. Lakin nədənsə bu məntiq unuduldu və məntiqsizlik olaraq Nəsim bəyə bir tərəfdən etimad edildisə də, digər tərəfdən edilmədi. Bunun üzərinə idi ki, Nəsim bəy həzrətləri Kabinə təş-

kili əmrindən imtina etməyə məcbur olmuşdu. Çünki məramına müvafiq olmayan bir heyətə rəislik etmək mümkün iş deyildir. Mümkün olsa da, rəisin mənası olmaz, “yalançı pəhləvan” misalında nüfuz və heysiyyətsiz bir şey olar ki, rəsmi görünüşdən başqa özgə bir mənası qalmaz. Əlbəttə, böylə bir hökumət təşkili heç bir kəsi xoşnud edə bilməz.

İştə bu mülahizələrdən dolayıdır ki, Kabinə böhranı bir bu qədər uzun çəkir.

Lakin bunlar hamısı böhran davamının zahirdə olan texnik cəhətləridir. Bunun digər bir batini cəhəti dəxi var ki, o da firqələr arasında mövcud olan cidaliyyətdən nəşət edən [siyasi çəkişmədən irəli gələn] firqəvi mübarizədir ki, bunun şərhini ikinci bir məqaləyə möhtacdır.

*Ü. Hacıbəyli*

**TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ**

*(Gürcü teleqraf acentəliyindən)*

**Rusiyada Fransa əsgərləri**

Fransa naziri Pişon Məclisi-Məbusanda Sibiryə dəmiryolunu mühafizə edən 900 əsgərdən başqa təşirini-sani [noyabr] əvvəlləri üçün Rusiyada bir nəfər də olsun Fransa əsgərlərinin qalmayacağını bəyan etmişdir.

**Tətil hərəkəti**

Lorendə tətil hərəkəti getdikcə şiddətlənməkdədir. Dəmiryol və tramvay xidmətçiləri, qaz və elektrik zavodlarının əməlləri [fəhlələri] tətillərində davam edirlər.

**Kürdlərin üsyanı**

Şərqi Anadoluda, İranın qərb tərəfinə, Beynənnəhreyndə bir çox kürd tayfaları İngiltərə əsgərləri əleyhinə qiyam etmişlərdir. Silvan, Kərkük, Ərbil, Amuda və qeyri yerlərdə ciddi toqquşmalar dəxi olmuşdur.

**İspaniyanın vəziyyəti**

İspaniya kralının qeyri-rəsmi olaraq London və Parisə səfər etməsindən bəhs edən “Forverts” qəzetəsi, böylə səfərin Qərb dövlətləri ilə Almaniyaya əleyhinə ittifaq bağlamaqdan ibarət olmasın, deyə bir sual verir. Bu vaxta qədər İspaniya bitərəfliyi mühafizə edib dururdu.

“K.” qəzetəsi Londondan aldığı iş’arata [xəbərlərə] nəzərən, İspaniya dilində təkəllüm edən [danışan] bütün ərazidə yaşayan əhalini kral Alfonso’nun birləşdirmək xəyalında olduğunu xəbər verir. Bu məqsədlə də, danışıldığına görə, gələn sənə ibtidasında [əvvəllərində] Cənubi Amerikanı da ziyarət edəcəkdir.

**Denikin əleyhinə**

Petlyura, Maxno ilə Denikin əleyhinə hərəkətdə bulunmaqdan ötrü bir etilaf əqd etmişdir [sazişi imzalamışdır].

(Almaniya mətbuatı)

**Petroqrada əleyhinə**

Çıkaqodan intişar etməkdə olan şayiata [yayılan şayiələrə] görə, [Rüdiger] fon der Qoltsun Petroqrada əleyhinə olan iqdamatı [addımları] knyaz Kiril [Vladimiroviç] tərəfindən maddi müavinətlə təmin edilmişdir. Almaniyaya mətbuatı bu şayiəti əsilsiz hesab edərək, Baltik səvahlindəki [sahillərindəki] mahalların tədri-

cən təxliyə edildiyindən və fon der Qoltsun istefa etdiyini yazırlar.

**Türkiyə hərəkəti**

Sivas Konqresində qəti olaraq qərara alınmışlardır ki, İstanbul hökuməti ilə qəti-əlaqə edilsin [əlaqə kəsilsin]. Qarahisar vilayəti və başqaları hərəkətə iştirak edirlər. Ankara və Ərzurum valiləri hərəkətə ədəmi-rəğbətlərindən [rəğbət göstərmədiklərindən] həbsə atılmışlardır. Qiyamçılara 20-ci Qolordu komandanı [Əli] Fuad paşa [Cəbəsoy] dəxi iltihaq etmişdir [qoşulmuşdur]. Mustafa Kamal paşa Sədrəzəm [Baş nazirə] ultimatumla müraciət-də bulunmuşdur.

**Odessaya təminat**

Ağqvardiya komandanlığı tərəfindən Odessaya 45 milyon manat miqdarında təminat qoyulmuşdur.

**Çin və İtaliya**

Roma - Çin hökumətinin Xariciyyə naziri Çin Cümhuriyyəti rəisindən krala təbrik təqdimindən ötrü buraya varid olmuşdur [gəlmişdir].

**Belçikanın təxliyəsi**

İngiltərə məmurindən [məmurlarından] Belçika səvahlili [sahilləri] təxliyə edilmişdir.

**Litva istiqlaliyyəti**

Norveç hökuməti rəsmi surətdə Litva istiqlaliyyətini təsdiq etdiyini elam etmişdir [bildirmişdir].

**Almaniyaya və Yaponiyaya**

Romada olan Yaponiya Səfərəti [Səfirliyi] Əqsayi-Şərqə [Uzaq Şərqə] dair Al-

maniyaya ilə Yaponiya arasında məxfi müqavilənamə əqd edilməsinə [imzalanmasına] aid Roma qəzetələrinin verdiyi xəbərləri təkzib edir.

**SÜLH ƏTRAFINDA****Avstriya Milli İctiması rəisi Zeits Sülh müahidənaməsi haqqında**

“Berliner taqebblatt” qəzetəsi müxabiri ilə müsahibədə bulunarkən Zeits bəyan etmişdir ki:

*“Biz də Almaniyanın düşar olduğu kimi fəlakətli övza [vəziyyət] içindəyiz. Biz həpimiz inanırız ki, sülhün qəbulu və ifası imkan xaricindədir. Fəqət Almaniyaya kimi biz də onu imza etməyə məcbur olmuşuq.”*

Almaniyaya iltihaq etmək [birləşmək] məsələsinə keçərək Zeits söyləmişdir ki:

*“Avstriyanın Almaniyağa mülhəq olması [birləşməsi] nəinki bir adamı təhdid edir, bəlkə o iltihaq sülhü təmin etmiş olacaqdı. Lakin biz yenə ümid edirik ki, Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] doğma məmləkətimizə iltihaq etməyə bizə müsaidə buyuracaqdır. Ədalətin təcəlli edəcəyinə qətiyyənlə etiqad edərək, Sə-Jermen müahidənaməsinin [sazişinin] təvris etdiyi [miras qoyduğu] müşkülət sət qəsi [səbəbi] ilə ağır bir vəziyyət içinə düşmüş məmləkətimizi bərpa etmək ümürünə [işlərinə] ibtidar edirik [başlayırıq].”*

**Avstriya və Fransa**

Renner, Klemanso mərifəti [vasitəsi] ilə Fransa hökumətinə teleqrafla müraciət edərək rica etmişdir ki, Avstriyaya maddi müavinətdə bulunsunlar. Zira övza [vəziyyət] fəvqəladə böhranlı olduğu

üçün böyük fəlakətə müncər ola biləcək [gətirib çıxara biləcək] məhzuru [qorxusu] vardır.

**QƏZETƏLƏRDƏN****İngiltərə-İran etilafına dair**

İran heyəti-müməssiləsi [nüməyəndə heyəti] rəisi şahzadə Firuz Mirzənin şərafinə Londonda bir banket (ziyafət) mühəyyə edilmişdir [hazırlanmışdır]. Banketə sədrlik edən Lord Kerzon olmuşdur.

Hazirun [orada olanlar] içində Hindustan işləri katibi ser Monteqyo, sabiq Petroqrada səfiri ser Corc Byukenen və qeyriləri isbatı-vücut [iştirak] etmişlərdir.

Kral Georq və İran şahı şərafəlinə idareyi-əqdah edildiyi bə’dində [qədəhlər qaldırıldıqdan sonra] ser Monteqyo İngiltərə-İran münasibəti xüsusunda uzun bir nitq irad etmişdir [söyləmişdir]. Şu nitq İngiltərə hökumətinin İran məsələsində təqib etdiyi siyasətin nəticələrini təqdir və İngiltərə-İran müahidənaməsi əqdindən [sazişi imzalanmasından] sonra şu iki dövletin münasibətini təsvir edir.

Lord Kerzonun sözlərinə görə, müş-tərək siyasi və iqtisadi mənafeyin sıxı rabitələri son yüz iyirminci illər müddətində İngiltərə ilə İrani mərbut edir [bağlayır]. Doğrudur, son vaxtlar içində məmləkəti İran ilə həmhüddud olan Rusiyaya İran üzərində böyük nüfuz ələ gətirmişdi. Lakin bu fəqərə [hadisə] xüsusən Rusiyada vüqu bulan hadisat sayəsində zərəcə də olsa, İngiltərə-İran münasibətinə icrayi-təsir edəmmədi və iki dövlətin arasında olan rabitə daha da təqviyə buldu [gücləndi]. 1914-cü sənədə müharibə baş-

landığı zaman alman agentləri və alman pulları İrani bürümüşdü. Onların əqəbin-cə [ardınca], türk qitəti [hərbi hissələri] və bir çox hayduklar [quldurlar] da nümayən olmuşdular [meydana çıxmışdılar]. İran dövləti ərazisində anarşi, talan və iki yek-digərinə [bir-birinə] düşmən ordunun müsəlləh müsadimələri [silahlı toqquşmaları] başlanıb, İran xalqının istirahət və ümrənərinə [rifahına] və asudə həyatına böyük zərbə endirmişdir. Şübhəsizdir ki, Rusiya türkləri və haydukları Beynənnəhreynə təzyiq etməklə [sıxışdırmaqla], İngiltərə İrana fəvqəladə böyük xidmətlər etmişdir. Lakin iki son sənə zərfində İran daima bolşeviklərin təhdidatı altında bulunub, anarşi qarşısında durmuşdur. Bu təhlükədən onu qoruyan İngiltərənin dostanə müavinəti olmuşdur. İran taxtının səlamətliyini təmin edib oranı anarşidən mühafizət edən ingilislərə İran xalqı lazımı şükranı [minnətdarlığı] etməlidir. Beynənnəhreyni və İranın cənubi və şimal-qərb cəhətlərini İngiltərənin müsəlləh işğalı bu yolda qəti bir rol oynaya bilməmişdir.

İran məsələsində Rusiya ilə İngiltərə arasında olan rəqabəti bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün bu iki dövlət miyanında [arasında] məşhur etilaf əqd edilmişdi [razılışma imzalanmışdı]. Son zamanlar şu etilafın əsaslı prinsipləri həqəyiqə [həqiqətlərə] zidd olmağa başladı və o, rəsmən ilğə [ləğv] edilməyərək, kəndi təbii ölümü ilə öldü. Bunun da səbəbi o idi ki, ona yenidən baxmaq üçün Rusiya məsuliyyətli və muxtar [ixtiyar sahibi] siyasi nümayəndələr verməyi bacarmadı. Hal-hazırda İrana hərtərəfli müavinət edərək və onu müdafiə etməyi İngiltərə dövləti kəndi öhdəsinə götürmüşdür.

Söyləyirlər ki, guya İngiltərə-İran münasibəti himayə, mandat və ya istila qəlibinə ifrağ edəcəkdir [formasına çevriləcəkdir]. Bu xəbərlər heç bir əsasata müstənid deyildir [heç bir əsasa söykənmir]. İranın müstəqil olub hakimiyyət və tamamiyyəti-mülkiyyəsinə [torpaq bütövlüyünü] mühafizə etməsini hər kəsdən ziyadə İngiltərə arzu edir. Zira bunu sülhün payidar [bərqərar] və mühafizə edilməsi və Yaxın Şərq müvazineyi-siyasiyyəsinin təsviyəsi [Yaxın Şərqdə siyasi tarazlığın təmin edilməsi] üçün başlıca bir şərt ədd [hesab] edir.

İran xalqına möhkəm bir müstəqil həyat imkanı vermək və İrani layiqli bir mədəni və iqtisadi rifahiyyət səviyyəsinə yüksəltmək üçün İngiltərə hökuməti məmləkətdə nizam və asayışı mühafizə etməyə, əski yolları təmir edərək yeni yollar dəxi çəkməyə və İran dövlətinin əhvalimaddiyyəsinə möhkəmləşdirməyə hər vəsitə ilə çalışacaqdır. Ancaq işbu sülh yolu ki, İngiltərə və İran ona sakit olmuşlar, onların dostanə münasibətini möhkəmləşdirərək İrani məsud və mütərəqqi bir dövlət edə bilər və Yaxın Şərq xalqının sülh və iqbalını [xoşbəxtliyini] dəxi təmin edə bilər.

### Təqsimi-qənaim

İşbu sərlövhə ilə “Yumanite” qəzetəsi Asiyayi-süğra [Kiçik Asiya; Anadolu] ərazisi münazisəsi [münəqişəsi] məsələsində İngiltərə-Fransanın etilaf etməsinə [razılığa gəlməsinə] bir məqalə həsr edərək bərvəchi-ati idareyi-kəlam edir [aşağıdakıları deyir]:

“İştə Lloyd Corc ilə Klemanso arasında əqd edilmiş bir «etilaf» daha bunun altında gizlənməmişdir.

1916-cı sənədə İngiltərə ilə Fransa arasında Suriya və Beynənnəhreynin gə-ləcək təqsimi [bölüşdürülməsi] üçün bir gizli müahidə əqd edilmişdi [saziş imzalanmışdı]. İngiltərə məhud olmuşdu [öhdəsinə götürmüşdü] ki, Suriyada Fransanın azadi hərəkətinə mümaniət [manəçilik] etməsin, yaxud son qullanılan təbir ilə ona mandat versin.

Müharibə zamanı ingilislər bu ətrafda yalnızca, yaxud sanki yalnızca olaraq cəbhələrdə bulunmuşlardır. Onlar ərəbləri kəndi tərəflərinə cəlb edərək onların müavinəti ilə türkləri Dəməşqdə məğlub etdilər.

Fransa da «vahid cəbhə»yə istinad edərək Müttəfiqlərin müzəffəriyyətinə təbrik etdi. Sosialistlər isə bu andan etibarən işbu imperializm fəvqündə olan hərəkətlərin içərisində gizlənməmiş olan təhlükələri göstərməyə başladılar.

Mütərika zamanı hülul etdi [ataşkəs zamanı gəlib çatdı]. Qaliblər qənaimi təqsim etmək [qənimətləri bölüşdürmək] üçün toplaşdılar.

Bu gün dünya xəritəsi çevrilmişdi və öylə ki, Suriyaya yetişdilər, Fransa dilə gəldi: «Orası bizimdir!»

Onlar bu cümləni ifadə etməmişlərdi ki, Beyrutdan və başqa məhəllərdən [yerlərdən] küdurətli xəbərlər alınmağa başladı. Fransa zabitanını oralarda hüsn-istiqlal [xoş üzlə] ilə qarşılamadılar. Ərəblər onlara olan ədəmi-etimadlarını ibraz etdilər [etimadsızlıqlarını göstərdilər].

Həman zamanda oraların sahibi olan ingilislər müsəreləri [döyüşçüləri] təfriq edəmməmişlərdi [ayıra bilməmişlərdi] ki, Fransa tərəfindən himayə edilən əmir məhbus edildi. Məhəlli [yerli] Fransa mətbuatı şikayətə və bağırmağa başladılar.

İngilislər də dinlədilər, düşmən qazanmaq zamanı deyildi. Amerikada olan ir-landalılardan müxasimatı yetişirdi [düşmənçiliyi kifayət edirdi]. İngiltərə əleyhinə yüksələn sədaların genişlənməsinə heç bir yol ilə meydan verməmək icab edirdi [lazım gəlirdi].

«Tan» bəyan etdi ki, bizi gərək iqna [qane] edəsiniz. Və işlə əqd edilmiş etilaf həman iqnanın şəşəllərini [təntənələrini, əzəmətinə] bizə göstərməyədir. Həqiqətdə isə ingilislər söylədilər: «Siz Suriyanı istəyirsiniz. Buyurunuz, alın. Biz onu buraxırıq. Ancaq ehtiyatlı olun. Bəzi istisna ilə ərəblər Fransa əleyhinə ədavət hissləri bəsləyirlər. Və onlar müsəlləhdirlər. Lakin mandat sizə verilir və ancaq onu ifa etmək vəzifəsi sizin öhdənizdə qalır.»

Dün «Liberte» yazmışdı ki, İngiltərə qoşunlarının getməsi bu yaxın vaxta təyin edilmişdir; orada sükunəti-əfkar hüsul oluncaya [ictimai sakitlik əldə edilincəyə] qədər Fransa hökumətinin oraya tədadı [sayı] çox işğal ordusu göndərməsi mülzəmdir [vacibdir]. «Tədadı çox işğal ordusu» – işbu mandatın bahası. İstila məqsədindən qeyri buna daha nə ad vermək olar? Buna qarşı biz şiddətlə etiraz edirik. Hərgah Suriya mandatı bu bahaya tamam olarsa, biz onu rədd edərək, şu məmləkətin müstəqil olmasını bir daha tələb edirik.”

### İtaliya dəmiryollarının elektriklişdirilməsi

Roma Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri İtaliya dəmiryollarını elektrik vasitəsilə hərəkətə gətirməyi tətbiq etmək üçün bir komiyaon təyin etmişdir.

**Denikin əleyhinə**

Samara Şura iclasında qərar çıxarılmışdır ki, bütün Samara füqərayı-kasi-bəsi [proletariati] hərbi vəziyyətə gətirilsin. Menşeviklər Denikinə qarşı bir adam kimi mübarizə edəcəklərini elam etmişlərdir [bildirmişlər].

**CÜMƏ GÜNKÜ  
MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR****Romaniya və Ukrayna**

Bükreşdən [Buxarestdən] verilən xəbərlərə nəzərən, Bratianu Ukrayna fəvqəladə heyətinə bəyan etmişdir ki, Romaniya hökuməti Ukrayna istiqlalının səmimi tərəfdarıdır. Romaniya mövcud qüvvəsi ilə çalışır ki, Ukrayna istiqlalı Sülh Konfransı tərəfindən təsdiq edilsin. Parisdə olan nümayəndələrinə bu halda bir təlimnamə də göndərmişdir.

Bratianu əlavə olaraq söyləmişdir ki, Petlyura ordusu Romaniyadan maddi müavinət görməyə də ümid bağlaya bilər və Ukrayna ordusu üçün təxirsizin əsliyə [silah] və başqa mühimmatı-hərbiyyə göndərilmək üçün lazımi binagüzarlıq da edilmişdir [addımlar atılmışdır].

Digər tərəfdən Romaniya hökuməti Denikinə kömək etmədən imtina etmişdir.

**Kolçak və Finlanda**

“Havas” agentəliyinə Stokholmdan teleqraf edirlər ki, Estoniya hökuməti ilə müzakirə etmək üçün Kolçak tərəfindən ezam edilmiş, Vyanada olan sabiq Rusiya səfəri Şebeko Helsingforsda [Helsinki] qəzetə məmurlarına bəyan etmişdir ki,

o, Finlanda istiqlalına hüsn-rəğbətə baxmadadır. Fəqət Finlandanın Rusiyadan ayrılması hər iki tərəfin etilafı [razılığı] ilə gərək olaydı və Rusiyanın da həyatı mənafeyi təmin ediləydi.

**Veliki Knyaz Mixail Aleksandroviç**

Avropa mətbuatında dərc edilmişdir ki, sabiq Veliki knyaz [Böyük knyaz] Mixail Aleksandroviç Perm həbsxanasından qaçmış və hal-hazırda Kolçak ordusu ərkani-hərbində [qərargahında] bulunmadadır.

“Yumanite” qəzetəsinin yazmasına görə, bu xəbər mövsuq mənaibdən [etibarlı mənbələrdən] əxz edilmişdir. Mixail Aleksandroviçin Kolçak ərkani-hərbində olmasını zabitandan çox az adam bilir. Mixail Aleksandroviç imperatorluq taxtına cülus etmək [oturmaq] üçün hazırlanır.

Bu xəbəri dərc edən “Yumanite” qəzetəsi yazır ki, hərgah bu xəbər nasılı ki biz zənn edirik təəyyüd edərsə [təsdiqlənərsə], o zaman bəlli olar ki, amiral Kolçak Müttəfiqlərin himayəsi altında kimin və nəyin nəfinə [xeyrinə] çalışmışdır. Bəkləyirik, tez vaxtda anlarlar ki, bizə Kolçak kəndisi ilə devrilmiş çarizmin əsarətini gətirir, söylədikdə nə qədər də haqlı imişiz.

**İranda üsyan yox imiş**

İran hökuməti Xariciyyə Nəzarəti, güya İngiltərə-İran etilafnaməsindən [sazişindən] dolayı İran Azərbaycanında Tehran hökuməti əleyhinə üsyan qalxmışdır, deyə mətbuatda dövrən edən şayiələri təkzib edir.

**Petroqradaın halı**

Bolşevik teleqrafnaməsində Petroq-

radın halı bərvəchi-zir [aşağıdakı kimi] təsvir edilir:

21 təşrinə-əvvəldə [oktyabrda] təərrüzə [hücuma] başlamaq üçün düşmən ordusu əmr almışdır. Ağ ordu şu əmri ifa etməmişdir. Biz nəinki mühüm mövqelərdən çəkildik, biləks [əksinə], bütün cəbhə boyu müharibə ilə irəliləyərək əsir, mitralyoz və başqa qənaim [qənimətlər] də zəbt etdik. Müharibələrdə Petroqrada zavodlarının əvvəlinci emalı olan tanklar da müvəffəqiyyətlə iştirak etmişdir. Qırmızı ordu şu tankları fəvqəladə bir sürür [sevinc] ilə təbrik etmişdir. Ordunun ruhu yüksəkdir. Hər ehtimala qarşı kəndimizi mühafizət etmək üçün Petroqrada istehkamət işlərində iki qat qüvvə ilə davam etməliyiz. Petroqrada içərisində tədafi təşkilatları təqviyə etməliyiz [müdafiə təşkilatlarını gücləndirməliyiz]. Daxilən təmin edilmiş Petroqrada eyni zamanda gözəl bir arxa ola biləcəkdir. Müzəffəriyyəti bizə ibtisam [təbəssüm] etmədədir. Bu yaxın günlərdə bunu o qədər yalançı olan İngiltərə və Fransa radiosu da iqrar [təsdiq] edəcəkdir.

**Ümumi səfərbərlik**

Denikin tərəfindən Kurskda 18-dən 20 yaşına kimi ümumi səfərbərlik elan edilmişdir. Səfərbərlik müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Köylülər üzərinə hər desyatına 10 pud taxıl təzminat qoyulmuşdur.

**Hindustan üsyanına dair**

Kral məhkəməsi Hindustan iğtişasının iştirak edənlərdən 9-nu edam cəzasına, 18-ni 10 sənə kürək cəzasına məhkum edib, 25 kişini də azad etmişdir.

**Misirdə**

Son hadisələri təhqiq etmək üçün Londondan lord Milner başda olaraq xüsusi bir komissiya Misirə ezam edilmişdir.

**Avstriyada iğtişas**

Avstriyanın müxtəlif yerlərindən xəbərlər alınmadadır ki, orada ərzaq qıtlığından dolayı ciddi iğtişaslar vüqu bulmuşdur.

**Üsyan**

Volinsk və Minsk quberniyalarında köylülər üsyan bayrağı qaldırmışlardır.

**Lehistan ordusu**

Lehistan [Polşa] ordusu içində intizam-sızlıq başlanmışdır. Muzirsk istiqamətində 22-ci və 34-cü alaylar silahlarını ataraq arxaya getmişlərdir.

**Rostovda tətillər artır**

Bolşevik xəbərlərinə görə, Rostov-Donda gündən-günə tətillər artır. Bütün zavodlarda işlər müntəzəm olmuş [dayanmış] və Don nəhrində paraxod hərəkəti kəsilmişdir. Şəhərdə təhərrilər [axtarışlar] və həbslər əksəriyyətlə icra edilməkdədir. Bolşevik təbliğatı artır. Soqraqlarda yapılandırılmış müraciətnamələr Denikin hökumətini devirməyə əhalini dəvət edir.

**TÜRKİYƏDƏ****Yeni Kabinənin bəyannaməsi**

Türkiyədə təşkil edilmiş olan yeni Kabinə tərəfindən zeyildəki [aşağıdakı] bəyannamə intişar edilmişdir [yayılmışdır]:

Vətən və millətin əlyövüm [hal-hazırda] keçirməkdə olduğu şu böhranlı dövrdə hökuməti-hazirə Cənabi-Haqqın tövfiqati-ilahiyyəsinə [ilahi köməyinə] və Peyğəmbərimiz əfəndimiz həzrətlərinin ruhaniyyəti-cəliləsinə [uca mənəviyyətinə] istinad və padşahımız xilafətpənah [xilafətin qoruyucusu] əfəndimiz həzrətlərinin təvəccöhi-hümayunlarına [padşaha layiq rəğbətində] və milləti-Osmaniyyənin müzahirətinə [dəstəyinə] etimadla, məsuliyyəti dərdəhdə edərək [öhdəsinə götürərək], səadət və səlaməti-mülkü milləti [ölkənin və millətin səadətini və səlamətini] təmin üçün əzmi-qəti ilə ifayi-vəzifəyə mübaşirət eyləmişdir [girişmişdir].

Heyəti-vükəlayi-hazirə mütəcanis və xütuti-əsasıyyədə müttəhidül-əfkar olub [hal-hazırkı Nazirlər Kabineti həmahəng və əsas istiqamətlərdə yekdil olub], heç bir firqəyə mənsub olmadığı kimi, müxtəlif siyasi qrupların heç birinə dəxi təmayül etməz, fəqət vətən və millətin səadət və səlamətinə mətuf [aid] olan qayədə, həpsindən müavinəti-mənəviyyə intizarında bulunur [siyasi partiyaların hamısından mənəvi dəstək gözləməkdədir].

Əyyami-əxirədə [son vaxtlarda] Anadolu zühur edən əhval, İzmirin müğayiri-haqq [haqsız] işğalını, onu təqib edən vəqayeyi-fəciənin [faciəli hadisələrin] və Anadolu vilayəti-şərqiyyəsi [Anadolunun şərqi vilayətləri] müqəddəratı haqqında işə edilən rəvayətin [yayılan şeyiələrin] əfkari-əhalidə [əhalinin düşüncəsində] hasil eylədiyi təsirət nəticəsi olub, məqsəd isə hüquq və hüdu-di-Osmaniyyənin mühafizəsi olduğuna və hökumət də şu hissələrə müştərək [ortaq] bulduğuna binaən [görə], vüqə gələn sui-təfəhhüma-

tın zəvalına [meydana gələn yanlış anlaşilmaların aradan qaldırılmasına] şu iştirak-hissi kafidir [bu mənəvi ortaqlıq kifayət edər]. Millətin böyük-küçük, heç bir təbəqəsində və məmləkətin heç bir nöqtəsində bu ülvü məqsədə müğayir [zidd] bir fikir və mülahizənin mövqeyi olammayacağı aşkardır. Xüsusilə hübbi-vətən [vətən məhəbbəti] və xülusi-niyyət [saf niyyət] və səmimiyyət rəhbəri-hərəkət olunca, sui-təfəhhümatın ortadan qalmasına mane, bittəb, zail olar [təbii olaraq, məhv olar].

Hökumətin düsturi-amalı [niyyətlərində özünə rəhbər tutduğu prinsiplər], cümləcə müta olan Qanuni-Əsas[i] ehkamıdır [hamının tabe olduğu Konstitusiyanın hökmləridir]. İdareyi-milliyənin təcəlligahı olan Məclisi-Məbusanın sürəti-mümkünə ilə cəlbi əqdəmi-vəzaifimiz və intixabatın kamali-hürriyyət və səlamətlə cərəyanı və müqəddəratı-məmləkətin vükəlayi-millət vəsatəti ilə təyini əxəssi-amalımız olduğundan, intixabatın icrası əsbabına təvəssül olunmuşdur [Milli iradənin özünü göstərəcəyi yer olan Millət Məclisinin mümkün mərtəbədə sürətlə toplanması vəzifələrimizin ən birincisi, seçkilərin tam bir sərbəstlik və təhlükəsizlik içində keçməsi və ölkənin müqəddəratının millətin vəkilləri vasitəsilə təyin edilməsi əsas qayemiz olduğundan, seçkilərin icrası üçün lazım gələn vasitələrə müraciət edilmişdir].

Mənafeyi-həyatıyyəyi-vətənin təmini, hökumətin yekvücd bir kütlə təşkil edən bir millətə istinadən Konfrans hüzuruna çıxmasına mütəvəqqif [bağlı] olmaqla, ixtilafatın təsirəti-müzirreyi-xariciyyəsi [ixtilafların xaricdəki zərərli təsisləri] bütün vətəndaşlar tərəfindən təslim [təsdiq, qəbul] ediləcəyindən hökumət mütəməindir [arxayındır].

Şərəf və heysiyyəti-Osmaniyyə, məmləkətdə hissi-ədalət və müsavətin hökməran olmasında bulunmaqla, bilatəfriqincins və məzhəb [cins və məzhəb fərqi olmadan] heç kimsənin qanunən məhfuz olan [qorunan] hüquqi-şəxsiyyə və mədəniyyəsinə bir günə təərrüz vüqə gəlmə[mə]sinə sərfi-məsai ediləcək [heç bir surətdə təcavüz edilməməsi üçün səy göstəriləcək] və mühafizəsi beqayət mültəzəm olan [çox vacib olan] intizami-ictimaiyyəyə əsla xələl gətirilməməsinə etina olunacaqdır.

Hökumət əfkari-ammənin mə'kəsi [ictimai fikrin əks etdiyi yer] olan mətbuatın məmləkətə böyük xidmətlər ifa edə biləcəyinə qane və hər halda, mənafeyi-vətəniyyəni viqayəyə [qorumağa] hər zəmandan ziyadə etina etməsinə dəxi müntəzirdir. Məsəlihi-dövlətin hüsni-cərəyanı, qəvanın və nizaməti-mövcudənin tamənən tətbiqinə vəbəstə olmaqla, məmurinin bu nöqtəyə ələddavam riayət-kar olmaları lazımdır [Dövlət işlərinin yaxşı getməsi mövcud qanunların və nizamın tamamilə tətbiq edilməsinə bağlı olmaqla, məmurların bu nöqtəyə həmişə riayət etmələri lazım gəlir]. Xilafi-qanun əhval vüqə bulmuşsa, bunların dəxi yenə qanun dairəsində təshihinə [düzəldilməsinə] müsariət olunacaqdır [sürətlə çalışılacaqdır].

Vilson prinsiplərindən bəhəqq [layiqincə] istifadə edilərək dövləti-Osmaniyyənin müttəhid [vahid] və padşahının ətrafında müctəmə [cəm olmuş] bir dövləti-müstəqilə olaraq təmini-bəqası [əbədiyyətinin təmin edilməsi] üçün heç bir təşəbbüsdən geri durulmayacaqdır. Zətən düvəli-müəzzəmənin hissiyyəti-nisfətkaranələri [böyük dövlətlərin ədalət duyğusu]

və həqiqətən, getdikcə təvəzzöh etməkdə [aydınlaşmaqda] olan Avropa və Amerika əfkari-amməsinin [ictimai fikrinin] etidəlpərvərliyi [mötədilliyi] də və bu babda əmniyyət-bəxşdir [bu barədə bizi əmin etməkdədir]. İniqadi-sülhün bir an əqdəm təsriylə hali-tərəddüdə nəhayət verməsi mənafeyi-vətən icabından olmaqla, bu xüsusda dəxi təşəbbüsatı-lazıməyə ibtidar olunacaqdır [Sülh imzalanmasının tezliklə sürətləndirilməsiylə tərəddüd halına son qoyulmasını vətənin mənafeyi tələb etdiyinə görə, bu barədə də lazımı təşəbbüslərə başlanacaqdır].

## AZƏRBAYCAN DONANMASINA ÜMİDLƏRİMİZ

Balığın məişəti üçün dünyada su nə dərəcədə lazımdırsa, millətlərin də yaşamağı üçün su yolları və xüsusən də dənizlər həman dərəcədə lazım və vacibdir.

Millətlər ağalığını, məmləkətlər üstünlüyünü yaponlara, ingilislərə, amerikalılara qazandıran bir şey varsa, o da onların əllərində okyanusların [okeanların], dənizlərin bulunmağı fəqərəsindən [faktından] ibarətdir. Şərq və Qərbin açarları mənzələsində [yerində] bulunan Babül-Məndəb və Cəbəllüttariq kimi su keçidləri vasitəsilə ərəblər dünyaya ağılıq edirlərdi. Bunu anlayandan sonra yevropalılar hər bir vəsilə ilə həman keçidləri dərdəst edib [ələ keçirib], sarsılmaz qalalarla möhkəmləşdirdilər. Bunlardan hankısı bir millətin əlinə düşsə, qədir və qiymətini bilib qiyamətədək əlindən buraxmaq istəməyir, hər fəda-

karlığa razı qalar, lakin dənizləri, boğazları, keçidləri heç bir qiymətə əvəz etməzlər.

Mövqeyi-coğrafiyyəsinə görə su yollarından məhrum qalanlar tərəqqi tapmaz. Odur ki, rus hökmdarlarının ən məşhuru Böyük Petro özgə dənizlərini qapmaq üçün bir çox millətlərlə müharibəyə girişdi. Kimisini məğlub edib tökdüyü hədsiz qanların bahasına bəzi dənizləri mənğirlədi [yiyələndi, qamarladı].

Tamam iki yüz ildir ki, Dardanel üstündə ruslar ilə türklər arasında böyük müharibələr olmuşdur. Bu iki millətin arasında heç bir düşmənçilik olmadığı halda, bir bu qədər nahaq qanlara bais yənə həman boğazların türklər əlində indiyədək qalmasıdır.

Özgədən qapılmış dənizlərdən biri də bizim Quzğun dənizi, yaxud Xəzri dənizidir ki, bu son illərdə buraya hərbi gəmilər də gətirilmişdir.

Hərbi gəmilərin Bakıda və Abşoranın tamam ətrafında bildir martda oynadıqları rolları hamı Azərbaycan türklərinə məlumdur.

Bunların bəzilərini bolşeviklər qaçırmışlar, bəzilərini ingilislər dabravol dəs-tələrinə vermişlər, böylə ki, hərbi gəmilərdən Azərbaycan ixtiyarında, zənnim-cə, bir şey qalmamışdır. Lakin arzu edirik ki, hökumətimizin ixtiyarında bunlardan bir neçəsi olsun. Çünki bu olmasa, dəniz içində də nüfuzumuz qalmaz.

Məqsədimiz o deyil ki, Petro kimi hərbi gəmilər vasitəsilə dənizin tamamına sahib olub sairlərin haqqına təcavüz edək. Bəlkə, su cəhətindən açıq qalmış Abşoranın ətrafını düşmənin hərbi gəmilə-

rindən müdafiə etməkdir. Binaənileyh [ona görə], bunun üçün çalışmalı.

Qəzetlərin yazdığına görə, erməni hökuməti Göyçə gölünə 40 kişilik mü-səlləh [silahlı] bir hərbi gəmi buraxmışdır. Sahilin bir cəhətində bir tərsanə yapılmışdır ki, orada hərbi gəmilər inşa ediləcəkdir. Məlum olduğu üzrə, Göyçə gölü Ararat dövlətinin daxilində bulunur. Səthən dörd-beş yüz dəfə bizim Xəzri dənizindən balacadır. Bununla belə, erməni hökuməti gölün darısqallığına baxmayaraq, bu bir ovuc suda da hərbi gəmilərin vücudunu faydalı görmüşdür.

Böylə surətdə, bizim də vəzifəmiz aşkardır.

Hərbi gəmilərin inşaatı üçün Bakı şəhəri ən müsaid bir yerdir. Burada nələr yoxdur?

Otuz ildən çoxdur ki, burada ticarət gəmilərinin qüsurlu islah etmək üçün neçə tərsanə tərtib verilmişdir. Bunlar hələ durur. Bu tərsanələrin xüsusi cəhətlərini əsl hərbi tərsanələrə təbdil etmək [çevirmək] mümkündür.

Burada karazmudə [təcrübəli] kapitanlar, mexaniklər, matrosalar var. Müsəlman əhlindən Bakı dənizində işləyən tayfa da vardır.

Xəzər dənizinin tamamı rusların əlində olduğu halda, yenə ehtiyatı fəvri etməyib bir neçə paroxodlar zirehləmişdi. Bu gün Bakı dənizinin bir qismində bolşeviklərin, bir qismində də dabravolların zirehliləri bulunduğu halda, bizim təklifimiz [borcumuz, vəzifəmiz] məlumdur.

Yalamadan başlayaraq Ələt istasyonunadək torpaqlarımız, köylərimiz, hətta dəmiryollarımız zirehlilərin hə-

dəfi, nişangahı olduğunu unutmamalıdır.

İştə bunların müdafiəsi üçün zirehli donanmaya ehtiyacımız vardır ki, ay və gün deyil, saat qədər müddətinin təxiri caiz görülməz. Bu gün mədəniyyət karvanından bir saat geri qalanlar, sabah fərsəxlərcə geridə qalıb qiyamətədək çata bilməyirlər.

Zirehlilərimiz olarsa, dənizdəki ticarət faydalarımız da təmin olunar. Burasını gizlətməyə ki, bəzi təcrübəsizliyimizin nəticəsi olaraq İran-rus ticarətinin faydasını bir dərəcəyə qədər əlimizdən qaçıraqdayız. Xəzri səvahlində [sahillərində] ən əlverişli bir liman varsa, o da Bakı limanıdır. Bu vaxta qədər İran malları Bakıya gətirilib, limanında da boşadılırdı. Amma indi bu mallar bilavasitə Petrovska (Şamilqalaya) göndərilib, onun insan əli ilə yapılmış və qeyri-təbii iskaləsində boşadılır. Bu minval ilə milyonlarca faydalar əlimizdən qaçırtmış oluru.

Bu məsələnin bizə nə dərəcədə vəxim [təhlükəli] bir nəticəsini anlamaq üçün burasını düşünmək kifayətdir ki, hələ Hacı-Tərxan yolu bağlıdır. Burası açılırsa və İran ilə sıxı bir rabitənin yapılmağına müvəffəq olarıqsa, dünyanın ən böyük bir ticarətini əldən buraxmış olarıq. Lakin təbii limanımızın rəqabətini rus dövründə də Petrovskun iskaləsi çəkəmməyirdi. Bu xüsus nəzərə alınarsa, limanımızın bu axırkı aylarda bir dərəcəyə qədər qaib etdiyi nüfuzunu geri qaytarmaq olar.

Milli donanmamız olarsa, bunların hamısına çarə var.

*Fərhad Ağazadə*

## ƏLİFBAMIZ, YAZILARIMIZ VƏ MƏKTƏB KİTABLARIMIZ

İslam yazısı avropalıların, yaxud rusların yazıları kimi “əl yazısı” və “çap yazısı” olmaq üzrə iki qismə ayrılmayıb, nəsx, sülüs, təliq, riqə, divani, reyhani, şikəstə kimi qisimlərdən ibarətdir. Bunlardan nəsx, sülüs, təliq, riqə və şikəstə yazıları pək müstəməldir [çox işləkdir].

Osmanlı türkləri hökumət və rəsmi dairələrində riqə yazısını, iranlılar isə şikəstə xəttini qəbul etmişlər. Çünki bu iki qisim yazı digərlərinə nisbətən sürətli yazıla bilirlər.

Quranlarımızın, kitablarımızın əksəri nəsx xətti ilə mətbudur. Sülüs və təliq xətti isə camelərimizin divarlarında, divanxanalarımızın, ticarətxanalarımızın sahələrində – gözəl olduqları üçün və mahir xəttatların əsəri isə – nəfis rəsmlər kimi nəzəri-diqqəti cəlb edir.

Azərbaycan daxilində bulunan müsəlmanların əl yazıları bu vaxta qədər iranlılıq təsiri ilə təliq xətti ilə idi. Təliq yazısı yazı xətti adlandığı halda, bir çox “Gülüstan”, “Firdovsi” kimi kitabların xətti təliqdır. Bundan anlaşılan budur ki, təliq xətti yazı xətti olduğu kimi kitab təbində də [çapında da] məqbuldur. Bu nöqtəyi-nəzərdən əlifba kitablarımızın “əlifba” qismi yazı xəttinə uyğun olub, ruslarınki kimi “yazı” xətti ilə “basma” xətti bir arada göstərilməməlidir. Çünki yazı xətti istər təliq olsun, istər riqə, sürətli yazılmaqdan əmələ gələn bir xətdir ki, nəsxdən ayrılmışdır. Yəqin ki, xəttatların gözləri ilə görülmə bilən bu incəliklər mübtədə [yeni başlayan] çocuqların gözləri ilə görülməməz.

Məsələn, “b” hərfi ruscada basma “Б”, yazma “б” olmaq üzrə nəzərə çarpacaq surətdə fərqli yazıldığı surətdə, bizim “ب”mizin nəxsi ilə riqəsinin fərqi yox kimidir. (Bu xüsusda məntiqsiz olaraq deyə bilərik ki, bizim yazma xətti ilə basma xəttimizin bir-birindən fərqi olmadığı kimi, böyük fərqi vardır.)

Bu halı nəzərə alıb, əlifba təlimini yazı xətti ilə aparsaq, bəsitdən mürəkkəbə, qolaydan gücə getmək üsuluna riayət etmiş olarıq. Əgər yazı xətti ilə basma xəttini bir arada aparmış olsaq, təlim işini gücləndirmiş və yazılarımızı da bərbad etmiş olarıq. Çünki basma xətti ilə yazılmış kitablarımızın üzündən istinsax edən [surətini çıxaran, üzünü köçürən] mübtədə əvvəlcə işarə etdiyimiz incəliklərə varmadan, təbii olaraq nəsx xəttinə uyğun yazacaqdır.

Bir də bizim hərflərin yazısını münfərid surətdə [ayrı-ayrılıqda] təlim etməklə, öyrənilən hərflərdən mütəşəkkil istənilən şivədə kəlmə yazdırmaq, yaxud yazmaq tələbində bulunmaq xətdir.

Məsələn, ت ح ص ی hərflərini münfərid surətdə gözəl yaza bilən çocuq heç vaxt “təshih” sözünü müvafiqi-arzu yaza bilməz. Mütləq hər kəlmənin surəti-təşəkkülünə diqqət edib yazması lazım gəldiyi kimi, “təshih” sözünü də bir qaç dəfə yazdıqdan sonra mələkə [vərdiş] sayəsində yaza biləcəkdir.

Bu nöqteyi-nəzərdən çap xətti ilə mətbu [çap edilmiş] əlifba kitabı üzrə təlim alan mübtədenin yazısı çap xəttinə [bənzəyəcək], əl yazısı isə təbii olaraq düzgün olacaqdır. Və illa [yoxsa], ruslarınkına qiyasən [oxşadaraq], hər hərfin bəhsində

bir qaç əl yazısı nümunələri göstərməklə müvəffəqiyyət olarmaz hökmü hər kəscə müsəlləm olmalıdır [qəbul edilməlidir], zənnindəyəm.

Götürəlim [Mahmud bəy] Mahmudbəyov cənablarının “Türk əlifbası”nda təqib etdiyi yazı təlimi üsulunu. Kitabın başından səkkiz dərəcə xalis nəsx xətti ilə gedir. Sonra “r” bəhsində “nar”, “ara”, “arpa”, “paltar”, “tar” sözləri təliq ilə yazılmış. 9-cu dərəcə nəsx xətti ilə getdikdən sonra “şax”, “ax”, “xan”, “xala”, “naxa” sözləri təliqdir.

10-cu və 11-ci dərəcələr nəsx yazılardan sonra “saç”, “aç”, “çap”, “çal”, “açar” sözləri yersiz olaraq təliq xətti ilə göstərilir. Halbuki “x” hərfindən mütəşəkkil sözləri göstərməklə “ç” hərfindən mütəşəkkil sözləri göstərməkdən müstəğni olmalı [göstərməyə ehtiyacı olmamalı] idi. Sonra “ç” və “q” maddəsindən sonra təliq xətti ilə “şam”, “dam”, “xam”, “mala”, “maral”, “maşa” sözləri ilə təliq yazı nümunələri tamam olur.

Demək ki, yazı təlimi üçün “Türk əlifbası”nda 34 hərfdən ancaq “r”, “x”, “ç”, “m” göstərilmiş, digərlərindən iğmaz edilmişdir [vaz keçilmişdir].

Əgər məzkur [deyilən] dörd hərfə dair yazı təlimi üçün nümunələr qoyulmasaydı, demək olardı ki, müəllif əfəndi ancaq nəsx xətti üzrə təlimini müvafiq görmüşdür.

Halbuki kitabın üsulunca Avropa üsulu kimi yazı xətti ilə basma xətti bir arada göstərilmək istənilmiş, fəqət hər bir dərəcə təliq yazısı göstərilməməsi nə mülahizəyə məbni olduğu [əsaslandığı] məlum deyildir.

Qiraət dərəcələri sıralarında bir qaç nümunəlik təliq xətti ilə göstərilən yazı nümunələri şayani-tənqididir [tənqidə layiqdir].

Çünki onlar əsl təliq xəttidir ki, nə İranda, nə də Osmanlıda əl yazısında müstəməl olmayıb [işlənməyib], əvvəlcə dediyimiz kimi, bəzi nəqş [naxış] məqamında işlənilən yazıdır. Öylə təliq xətti yazmaq üçün kəskin bıçaq, sərt qamış qələm hazırlayıb, dizi üstünə oturub, xüsusi dolaşiq mirzə vəziyyəti alıb, təliq yazısına məxsus qələm tutub diqqətli halda bir neçə sətir yazmaq lazımdır ki, bu da böylə əlifba böhranında gülüncdən də gülüncdür. Təliq xətti ilə yazı yazan tez bıqar, tez yorular. Fikir yorğunluğu yox, əl yorğunluğu hiss edər, qələmi buraxar. Biz çocuqlarımızı Osmanlı riqə yazısını təqib edərək təlim etməliyiz. Binabərin [buna görə], əlifba kitablarımızın əlifba qisminin yazıları riqə xəttinə uyğun olmalıdır.

Gələlim yazılarımızı cızığa uydurmaq məsələsinə. Bu barədə əski məktəblərin yazı təlimi üsulunu təqdir edirəm. Çünki o vaxt Quran təlimindən sonra mədrəsələr cızıqsız kağız üzərində təliq xətti ilə “məşq” və “kitabət” yazıb çocuqlara istinsax etdirərdilər. Çocuqlar isə bir qaç dəfə əyri-üyrü yazdıqdan sonra, düzgün yazmağa alışırıdılar. Görünür ki, bizim yazıların cızığa gəlməməsini onlar anlamışlardı.

Üsuli-cədid üzrə əlifba kitabları yazan pedaqoqlarımız islam yazısının ruhundan bixəbər olduqları üçün Avropa xətlərinə qiyasən hərəsi bir qisim cızıq ixtira edib xanə hesabı ilə tikmə tikən kimi qey-

ri-təbii olaraq yazıları cızıqlara tabe edərək yazımızın şivəsini bərbad etmişlər. Bu hal “Uşaq gözlüyü” kitabında nəzərə çarpacaq surətdə nümayandır [aşkardır].

Bu qədərlik bilməliyiz ki, hər kəlmənin yazılışı, yaxud surəti-təşəkkülü məqəblinə və məbədinə [özündən əvvəlkinə və özündən sonrakına] tabedir. Məsələn, “b” hərfini cızıq üzərində yazmaq icab edərsə, “bu” yazmaq istərsək, “vav” hərfinin sonu cızığa isabət etməsi mülahizəsi ilə “b” hərfini cızığın yuxarisından başlamalıyıq. Habelə bütün sətirdə sözlərin axırı bir hizada [səviyyədə] olmaq üçün “təshih” sözünün “tə”-si daha yuxarıdan başlanmalıdır. Və illa [yoxsa] “təshih” sözündə də “t” hərfi cızıqdan başlanarsa, ikinci “h” hərfinin quyruğu ikinci sətirin qabağını kəsmiş olar. Bir sözlə, yazımız cızığa gəlməz.

Hər kəlmənin yerinə görə vəziyyəti vardır. Əsəri-acizanəm olan “Birinci kitab”da xanəli cızığı qəbul etməmişəm də, fəqət yuxarıdan aşağı gələn cızıqları deyil, yandan gedən cızıqları da nəzərə alıb “mim” hərfinin sallanması ilə “k” hərfinin kəşidəsi müstəsna olmaq üzrə bütün yazıların iki cızıq arasında yazılmasının tərəfdarıyam.

Bir sözlə, sətiri təşkil edən kəlmələrin alt tərəfləri cızığa təmas etməlidir. Nöqtələr, “mim”in axırı, “kəf”in kəşidəsi cızıqdan çıxarılmalıdır.

Cızıq təyini barəsində müəllimlər sərbəst olmalıdırlar. Fəqət, hər halda, bir cızıqlı, yaxud ikicızıqlı dəftərə yazdırmağı qəbul etmək daha münasibdir.

*Abbas Abbaszadə*

## ERMƏNİ ZÜLMÜ ALTINDA İNLƏYƏN MÜSƏLMANLARIN QAFQAZIYAYA GƏLƏN AMERİKA HEYƏTİ BAŞ NÜMAYƏNDƏSİNƏ VERDİKLƏRİ MÜXTİRƏ SURƏTİDİR

Bu ərizəni Amerika nümayəndəsinə təqdim edən bizlər, Qafqazın İrəvan quberniyasının qədim sakinləri olan türklərdəniz. Son günlərdə ermənilərin qətliama başlamaları üzündən vətənimizi tərk ilə dağlara və buralara iltica etdik [sığındıq]. Vətənimizdə bizə nisbətən az olan ermənilərlə əvvəlcə xoş keçinirdik. Rusların çəkilməsi üzərinə ermənilər əllərinə keçirdikləri silahla bizə müsəllət oldular [təcavüz etdilər] və həman yarımızı qırdılar. Bizim müqabilə edəcək silahımız yox idi. Bizi niyə qırırsınız dediyimizdə, burasını erməni bəyliyi yapacağız, siz şimdiki bizdən çoxsunuz, bizdən daha az qalmanız lazımdır, deyər cavab verdilər.

Bir müddət sonra Osmanlı əsgərinin yetişməsi ilə rahat üzü görmüşdük. Çox sürmədi, osmanlılar çəkildilər. Qafqazın hər milləti kimi biz də yenilik yaparaq şuramızı Qarsda topladıq. Bir qaç ay sonra da şuranın ingilislər tərəfindən dağıldığını eşitdik.

Bundan sonra erməni əsgərləri içimizi girdilər. Ölüm təhdid edərək para və heyvanlarımızı aldılar və köylərdə üçərbeşər öldürməyə başladılar. Ən sonra, bundan təqribən bir buçuq ay əvvəl pək vəhşiyanə müamilələrə [rəftarlara] məruz qaldıq. Ansızın köylərimizi basdılar. Biləsəbəb qadın, çoluq-çocuqlarımızı öldürdülər. Bəzilərinə evlərə dolduraraq birəbirər boğazladılar. Gənc qızlarımızı alıb

götürdülər. Qurtulanlarımız ac və səfil dağlara və buralara atıldıq.

Nə yapacağımızı bilməyiriz. Önümüz qış, sığınacaq yerimiz yox. Salim qalan köylərimiz bu saatda məhv edilməkdədir. Qurtulanlarımız aclıq və səfalətlə gözəlrimiz önündə məhv olmaqdadır. Vətənimiz bir məzaristanə döndü. Namusumuz paymal oldu [tapdalandı].

Ey biçarələrin haqqını istirdədə [geri almağa] müqtədir amerikalılar! Uğradığımız bu fəlakətləri tədqiq edib, səbəblərini cəzasız buraxmayın. Dürü-dürü vəhşətlərlə tərk-həyat edənlərimizin cənazəsi açıqda xarab olan köylərimizin içində yatır. Bu fəcayeni bizzat görmək üzrə içinizdən bir zatı [şəxsi] məmur ediniz, biz kəndisinə rəfaqət [yoldaşlıq] etməyə və izahat verməyə hazırız.

Sizə son ay zərfində əhalisi ilə birlikdə məhv edilmiş köylərimizin əsəmisini [adlarını] veririz. İnsaniyyətərvər qəlblərin fəryadımızı guşi-əhəmiyyətə alacağında iştibah etməyiriz [dinləyib əhəmiyyət verəcəyində şübhə etmirik]. Son ümidimiz sizdədir. Ümidsizlik halında, bizi haqq bir surətdə qarşılayan ölümə ikmalı-namus [namusumuzu qüsurdan qorumaq] üçün atılmaqda tərəddüd etməyəcəyiz.

Bu məruzətimizi əhaliyə-məzluməmizin ehtiramətini təqdimə vəsilə ittixaz eyləriz [Bu ərizəmizi, məzlum əhalimizin ehtiramlarını bildirməyə bir vasitə sayırıq].

Müxtirə [bəyanat] ilə əlavə olaraq bir siyahı da təqdim edilmişdir. Siyahıya görə, həman həvalidə [bölgədə] ermənilər tərəfindən 88 köy təxrib edilərək, 1920 ev yandırılmış və 131.970 erkək [kişi] öldürülmüşdür.

## VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Ərazi nazirinin Lənkəran qəzasından odun gətirmək üçün 15 min manat təxsis [ayrılması] haqqındakı təqriri isteməsi [rəsmi məktubunun dinlənməsi] nəticəsində istənilən məbləğin 20 milyonluq fondan buraxılması qərara alınmışdır.

- Maarif nazirinin Şuşa, Zəngəzur, Cavanşir və Cəbrayıl qəzaları erməni müəllimlərinə maaş təriqi ilə verilmək üçün Qarabağ general-qubernatoruna 1 milyon manat buraxılması haqqındakı təqriri nəticəsində istənilən məbləğin 20 milyonluq fondan buraxılması qərara alınmışdır.

- Daxiliyyə nazirinin Gəncə qəzasının müvəqqəti olaraq Gəncə və Şamaxor qəzalarına bölünmələri və məxaricatı üçün məbləğ təxsis haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində qanun layihəsinin təsvibi [bəyənilməsi] ilə təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

- Maliyyə nazirinin neftçilər hesabına olaraq “Elektriçeskaya sila” cəmiyyətinə 3 milyon manat borc verilməsi haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində istənilən məbləğin verilməsi Maliyyə Nəzarətinə tapşırılması qərara alınmışdır.

- Maliyyə nazirinin müvəqqəti olaraq qitəat [hərbi hissələr] naçalnik vəzifəsinə sivil [mülki şəxs] qəbul etmək haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində qəbul edilməyə icazə vermək və vaxtilə zabitan ilə dəyişmələri şərti qəbulu qərara alınmışdır.

- Ədyan [Dini Etiqad] nazirinin metrik dəftərləri tənzimindən ötrü 50 min ma-

nat təxsis haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində istənilən məbləğin 70 milyonluq fondan verilməsi qərara alınmışdır.

- Maliyyə nazirinin neftçilərə verilən istiqraz məbləğinin tənəqüs[ü] [azalması] haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində layihənin təsvibi qərara alınmışdır.

- Məmləkətin daxili və xaricində olan qaçqınların əhvalını təhqiq üçün Mərkəzi Komisyounun təqriri isteməsi nəticəsində təqdim etdiyi layihənin təsvibi qərara alınmışdır.

- Maliyyə nazirinin yeni məsarifətin dövləti xəzinə hesabından verilməsi məsələsinin təxiri haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində məruzənin müvəqqəti olaraq qəbulu qərara alınmışdır.

## BAKI XƏBƏRLƏRİ

### Xəlil bəy Qasımbəyovun qətl

Dün [dünən] axşam idarəmiz Tiflisdəki Həmtorpaqlılar cəmiyyəti sədri [Rzaqulu] Nəcəfovdan böylə bir teleqraf almışdır:

*“Bu gün səhər Tiflisdə Puşkin küçəsində məşhur müsəlman siyasi xadimlərdən, İrəvan şəhəri əhalisindən mühəndis Xəlil bəy Qasımbəyov qətl edilmişdir. Qatillərdən birisi tutulmuş və qalanlarının tutulması və qətl səbəbinin aşkar edilməsi üçün Tiflis məmurları tərəfindən ciddi tədbir ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Həmtorpaqlılar cəmiyyəti böylə qətlə müsəlman xadimləri əleyhinə olan terror nəzəri ilə baxır.”*

### Halim Sabit bəy

İstanbul məkatibi-aliyyəsi [ali məktəb-

ləri] müəllimi və “İslam” cərideyi-fəridəsi [əmsalsız “İslam” qəzeti] naşir və sərmühərriri [baş redaktoru] Halim Sabit bəy həzrətləri şəhərimizə varid olmuşdur [gəlmişdir]. Müşarünileyh [adı çəkilən şəxs] türk aləminin ən məşhur mütəfəkkiranından [mütəfəkkirlərindən] biridir.

### **Bələdiyyə İdarəsində**

“Elektriçeskaya sila” cəmiyyəti ilə Bələdiyyə İdarəsi beynində [arasında] əqd edilmiş [imzalanmış] müqavilənamə mövcubincə [əsasında] cəmiyyəti-məzkur [adı çəkilən cəmiyyət] Bibiheybət ilə Bakı arasında hava elektrik xətti çəkməlidir. Cəmiyyət xəttin projesini tərtiblə Bələdiyyə İdarəsinə təqdim etmişdir. Proje təsdiqdən sonra xətt çəkiləcəkdir.

### **Maliyyə Şöbəsində**

Bələdiyyə İdarəsinin Maliyyə Şöbəsinin 26 təşrini-əvvəl [oktyabr] axşam saat 6 yarımında iclası təyin edilmişdir. İclasda Bələdiyyə İdarəsi intixabı [seçkisi], bələdiyyə xidmətçiləri məvaciblərinin artırılması və büdcə məsələləri müzakirə ediləcəkdir.

- Traktir evlərindən [yeməxanalardan; meyxanalardan] Bələdiyyə İdarəsinə alınacaq vergilər haqqında Bələdiyyə İdarəsi 20 təşrini-əvvələdək Daxiliyyə Nəzarətinə məlumat verməli idi. Halbuki bir çox əsəbdən [səbəblərdən] dolayı şimdüyə qədər məlumat verilməmişdir. Bələdiyyə İdarəsi Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə rica etmişdir ki, Vükəla Şurası nəzdində vaxtın 20 təşrini-saniyədək [noyabrada] təxir edilməsi üçün təşəbbüsatda bulunsun.

### **Yeni su yolu**

Azərbaycan Dəmiryolları müdiriyyəti Bələdiyyə İdarəsi nəzdində Balaxanski soyaq [küçə] boyu dəmiryollar emalatxanalarına qədər su yolunun çəkilməsi təşəbbüsatında bulunmuşdu. Bələdiyyə İdarəsi kəndi rəyini vermişdir. Bundan maəda [bundan başqa], Verxni-Təzəpirski, Verxni-Paralelni soyaqlar arasındakı da irə əhalisinin istidasına məbni [ərizəsinə əsasən], orada bir su budkası [köşkü] inşa edilməyini Bələdiyyə İdarəsi qərara almışdır.

### **Şəhər müəllimlərinin istidası**

Bu vaxtadək şəhər müəllimlərinin məvaciblərindən “Təqaüd kassası”na xüsusi məbləğ çıxarılırdı. Müəllimlər Maarif Nəzarətindən həman məbləğin bundan sonra çıxarılmaması və bu vaxtadək çıxılmış məbləğin qaytarılmasını rica etmişlərdi. Maarif Nəzarətinin iqdami [təşəbbüsü] sayəsində minbəd [bundan sonra] bu para çıxarılmamasına Bələdiyyə İdarəsi razı olmuşsa da, çıxılmış məbləğin qaytarılmasını namümkün hesab etmişdir.

### **Cümə günü sinematoqraf**

İttihad məktəbində olan İranlıların Maarif Cəmiyyəti gecə kursunun nəfinə [xeyrinə] olaraq cümə günü “Ekspress” teatrosunda gündüz saat 12-dən gecə 12-yə qədər mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

### **Birjada**

Kerenski minlik 1.020-1.150 manata qədər, 250-lik faizsiz və xırda kəndi qiymətindən 10 faiz əskikdir. Nikolay 5 yüzlüyü 800-1.600 manata qədər, yüzlüyü

220-330 manata qədər və xırdası 40-80 faizə qədərdir. Osmanlı kağız lirəsi 200 manat və Zaqafqaz pulu 1.000 manata 15 manat fəzlədir. Osmanlı altun lirəsi 1.000 manat, altun 10-luq 1.200 manat, imperial 800 manat və Otriş [Avstriya] altunu 2.250 manatdır. Gümüş manat 90 manat və xırda gümüş para 35 manatdır. Susinin topu 1.050 manata gedir.

## **FİRQƏLƏR VƏ CƏMIYYƏTLƏR**

### **“Müsavat”da**

#### **Fəhlənin ixracı**

Bibiheybətdə “Kaspiyski” şirkətinin mə-dən əmələlərindən Əli Ağacan oğlu iki il işlədikdən sonra ixrac edilərkən yatağını və mənzil məfruşatını [əşyalarını] mədən müdiri Atabəyov təsərrüfünə alıb verməmişdir. Binaənileyh [ona görə], məzkur [deyilən] fəhlə “Müsavat”ın Balaxana mədən şöbəsinə müraciət etmişdir. Şöbə isə Bakı Komitəsinin Müsaliyə və Mürəfiə [Bərişiq və Məhkəmə] şöbəsinə xəbər verdiyindən, şöbə lazımı vəchlə təşəbbüs etməkdədir.

### **Balaxanada**

Balaxanada “Amiyans” mədənlərinin fəhləsi iki il yarım işlədikdən sonra 15 gün əqdəm [qabaq] ixrac edilmişdir. Mədən müdirinə müraciət etdikdə, bu fəhlənin artıq olmasını söyləmişdir. Fəqət mədəndə boş yerlər olması üçün fəhlələr aranılır. “Müsavat”ın Balaxana köy şöbəsi Bakı Komitəsinin Müsaliyə və Mürəfiə şöbəsinə müraciəti həsəbi [səbəbi] ilə şöbə təşəbbüs icra etməkdədir.

### **Papiros çəkmişdir**

İzzətulla Hüseyn oğlu Balaxanada Li-anozovun 4-cü mədən fəhlələrindən olub, 6 aydır işləməkdədir. İki gün əqdəm ma-kina xarab olub, slesar [çilingər] təmir etdiyi zaman məzkur [deyilən] İzzətulla çıxıb papiros çəkirmiş. Bunu mədən xidmətçisi gördükdə mədən müdirinə xəbər vermişdir. Müdir isə fəhləni fəvvrən [dərhal] xidmətindən ixrac etmişdir. “Müsavat”ın Balaxana köy şöbəsi nümayəndəsi müdirlə bu xüsusda müzakirə edikdə, müdir demiş ki, papiros çəkən adamı mən saxlaya bilmərəm.

## **CƏMIYYƏTI-XEYRIYYƏDƏ**

### **5 qaçqın uşaq**

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyə-sindən Mirəlinəği Hüseynov, Zəngəzur qaçqınlarından üç nəfər yetim çocuğu – Hüseyn Həsən bəy oğlunu, Bəşir Paşa oğlunu və İslam Abdulla oğlunu, Bakı Birinci Zükur [oğlanlar] edadi məktəbi müəllimi Soltanmurad Əlizadə Zəngəzur qaçqınlarından Sona nam [adlı] bir yetim qızı və Xanoğlan Atamoğlan oğlu Zəngəzur qaçqınlarından Salimə Zeynal qızını kəndi evlərində hiyf etmək üçün götürmüşlərdir.

### **Qaçqınlara müavinət heyəti**

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi İdarəsinin qərarı mövcubincə [əsasında], hər firqə və cəmiyyətlərdən birer nümayəndə dəvət edib, qaçqınlara müavinət etmək üçün bir heyət təşəkkülü işbu təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 22-də çarharşənbə günü saat 11-də dəvət edil-

mişlərdi. Fəqət Bələdiyyə Səhiyyə şöbəsinə, Ziyalılar və Bitərəflər cəmiyyətinə, “Əhrar”, “Hümmət” və Bitərəflər firqəsindən nümayəndə gəlmədiyindən, cümə günü təşri-əvvəl 24-də saat 11-ə ikinci dəfə olaraq iclas dəvət olunmuşdu. Əfsuslar olsun ki, bu iclasda “İttihad” firqəsindən, Ziyalılar, Bitərəflər və Müsəlman Ünas [Qadınlar] Cəmiyyəti tərəfindən nümayəndə gəlməmişdir və İran konsulxanası tərəfindən nümayəndə gündüz saat 11-də dəvət olunmuş ikən axşam saat 8-də gəlmişdir. Bu cəhətdəndir ki, bu gün yekşənbə [bazar] günü təşri-əvvəl 26-da axşam saat 5-də iclas təyin edilmişdir və bu iclas əvvəlki iclaslara dəvət olunan firqə və cəmiyyətlər nümayəndəsindən əlavə olaraq, Oda Komisionundan, Daxiliyyə, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] və Səhhəti-Ümumiyyə nəzarətlərindən birer nümayəndə və Mustafa bəy Əlibəyov da dəvət olunmuşlardır.

#### **İranlıların maarif cəmiyyəti “Tərəqqi”**

Təşri-əvvəl 17-də iranlıların yeni intixab edilmiş [seçilmiş] 20 nəfərdən ibarət idarə heyətinin cümə günü saat 4-də birinci iclası təyin edilmişdi. İclasda 18 nəfər idarə üzvü hazır idi.

Məsaili-yövmiyyə [gündəlik məsələlər]:

- 1) Sədr, katib və xəzinədar və bunlara müavin intixabı;
- 2) İdarənin maliyyəsi;
- 3) Gecə dərsi;
- 4) Məsaili-cariyyədən [cari məsələlərdən] ibarət idi.

İclas açıldıqda bir nəfər müvəqqəət sədr intixab edilib, məsail müzakirəsinə şüru edildi [məsələlərin müzakirəsinə başlandı].

1) Əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə idarəyə sədr Xudadad bəy Əzizbəyli, müavin Mirzə Mahmud Məhəmmədzadə, katib Mirzə Əbdüləli Həsənzadə, müavin Mirhaşım Seyidhüseynzadə və xəzinədar Məşhədi Yusif və müavin Salamulla Məddəzadə intixab edildilər.

2) Gecə kursu davam etmək üçün və idarə maliyyə cəhətdən zəif olduğundan qərar verildi ki, “Fransuzski”, “Ekspress” və ya “Fenomen” sinematoqrafını cümə günü üçün icarə edib, biletləri qiymətlərini qaldıraraq gecə məktəbi nəfinə [xeyrinə] mədaxil edilsin.

3) Gecə məktəbinə daxil olmaq üçün bir çox ərizələr idarəyə varid [daxil] olduğundan, 40 nəfər ictimai etmədikcə [yığılmadıqca], hal-hazırda olan 6 sinifdən başqa dəxi yeni sinif açmamalı. Gecə kursunun 2 nəfər müəllimi müvəqqəət olduğundan, bunların əvəzində müəllim aramalı və gecə kursu üçün müəyyən bir məramnamə [proqram] tərtib etmək üçün beş nəfərdən ibarət bir heyət təşkil olundu.

4) İclas hər həftə cümələri saat 4-də olmalıdır.

Başqa bir çox məsail həlli ikinci iclasda saxlanaraq məclisə xitam verildi.

### **AZƏRBAYCANDA**

#### **Zəngəzurdan “Nəşri-maarif”**

Zəngəzurdan yaşayan 150 mindən müttəcaviz [artıq] islam-türk milləti şövkətli Azərbaycan Cümhuriyyətinin uzaq bir guşəsində vəqə, hər bir haqdan məhrum

olmalarını nəzərə alan qaç nəfər fəal zətin [şəxsin] təşəbbüsü ilə Zəngəzurdan keçən şubat ayında “Nəşri-maarif” adında ufaq bir cəmiyyət açıldı.

Qəzanın müvəqqəti mərkəzi Dondarlı qəryəsində [kəndində] ziyalılar tərəfindən qaimməqam [qəza rəisi] Mahmudbəyov vasitəsilə bir şura dəvət olundu. Əhalini maraqlandıran bu şurada qəzanın hər tərəfindən toplanan şəxslər iclasın təntənəli bir surətdə açılmasında iştirak edirlər.

Məclis möhtərəm Bəhlul Behcət əfəndinin sədarəti ilə açılıb, mümaileyh [adı çəkilən şəxs] tərəfindən qayət fəsih bir nitq irad edilib [səlis bir nitq söylənib], cəmiyyətin müvəffəq və əbədi olmasına dua etməklə nitqini tamam edib, dəfələrlə alqışlandı. Və bəd [sonra] müvəqqəti qaimməqam Mahmudbəyov cənabları hazırını [orada olanları] təhris və tərgib edib [təşviq edib və rəğbətləndirib] 300 rublə ianəsi ilə sözüne xitam verir.

İsbati-vücut [iştirak] edən şəxslərdən ianə vəchi [surəti] ilə 7000 rublə para toplandı. Və beş nəfərdən mürəkkəb [ibarət] bir heyəti-idarə intixab edilməsi [seçilməsi] qərara alınıb, zirdə əsamiləri müttəcaviz əşxas [aşağıda adları dərc edilmiş şəxslər]: sədr Xudabəxş bəy Sultanov, fəxri sədr Bəhlul Behcət əfəndi, katib Mirzə Sadiq Axundzadə [Aran], xəzinədar Abbas bəy Sultanov və bir üzv Ağalar bəy Hacıbəyov – intixab edildilər.

O gündən etibarən heyəti-məzkurənin [deyilən heyətin] səyi ilə məramnamə [proqram] tərtib olunub, hər kənddə məktəb açılması qərara alındı.

Bir həftə keçmədən Dondarlı və Də-

mirçilər qəryəsində məktəblər açıldı. Məzkur məktəblərdə türk lisanı və şəriət dərsləri üçün başqa-başqa müəllimlər təyin olundu və cəmiyyətin təşəbbüsü ilə Dondarlı məktəbi dövlət məktəbləri sırasına keçdi. Üç ay müddəti davam edən bu məktəblərdə müttəcavizlər [şagirdlər] yay tətili münasibətilə cəmiyyət əzası [üzvləri] tərəfindən imtahan olundular. Filhəqiqə [doğrudan da], üç ay zərfində müəllimlərin səyi ilə şayani-təqdir [təqdirəlayiq] dərslər təlim olunmuşdu. Cəmiyyət, müəllimlərdən izhari-məmnuniyyətlə [məmnuniyyətini bildirərək], 300 rublə ikramiyyə əta etdi [mükafat verdi].

Məttəəssüf [təəssüf ki], cəmiyyət zəif olduğundan məramnaməsini yürütməyə imkanı olmayıb, fövqdə məzkur [yuxarıda deyilən] məktəbləri bu ildən etibarən qapamaya məcbur oldu.

Şimdi Zəngəzurdan yalnız Baharlı məktəbi davam edir.

Dövləti məktəblərə iki sənədir ki, etina olunmayıb müəllimlər məvacib almadıqlarından, məktəbləri tərk etməyə məcbur olmuşlar. Mahəza [bununla belə], Qarabağın erməni müəllimlərinin keçən sənəlik maaşları üçün bir milyon manat para təxsis olunan təqdirdə, Zəngəzurdan iki sənə davam edən qanlı faciələrdən dolağı yurdsuz-yuvasız, bir parça yavan etmək həsrəti çəkən müəllimləri, xaraba qalmış məktəbləri, avara qalmış çocuqları, şagirdləri də hökuməti-cəllimiz [uca hökumətimiz] yada salıb lütfkarlıqda bulunmayıb.

*Zəngəzur nümayəndəsi:  
Sadiq Axundzadə [Aran]*

## GÜRCÜSTANDA MÜSƏLMANLAR

### Tiflisdə müəllimlər kursuna dair

Bir millətin tərəqqisinə xadim olacaq amillərin ən birincisi o millət əfradının [fərdlərinin] elm və maarifdən xəbərdar olmasıdır. Ədəd və miqdarca zəif ədd [hesab] olunan bir millət elm və maarif qüvvəsi ilə az bir vaxtda ümraniyyət kəsb edib [mədəniyyət, rifah qazanıb] birinci mövqə tutmaqdadır.

Əsl millətimizin geridə qalıb zillət və qəflətlə ömür keçirməsinə səbəb bu müəllimlərimizin, əfradi-milləti bu ruhda tərbiyə edici müəllimlər olub, bunların gözəlcə yetişdirilməsi, səadəti-milliyəmizi təmin etmək üçün məktəblərimizin islah olması lazımdır.

Həmd olsun, neçə vaxtdır ki, biz də gözümüzü açmağa başladığımız. Hətta bəzi yerlərdə milli məktəblər güşad olundu [açıldı]. Bu məktəblər az zaman zərfində çox şey öyrətmək mülahizəsi ilə və millət balalarının neçə sənələr ömürləri həba olmaması ümidi ilə açılmışdı. Fəqət əsl milliyətə ruh verib ümid olunan mətləbi əldə edən müəllim olub, hazırkı bəzi yerlərdəki müəllimlərimiz büsbütün üsuli-tədrisdən bixəbər olduqdan maəda [əlavə], əksərişi ləyaqəti olmayaraq, sırf təmini-məişət niyyəti ilə bu vəzifəyə mübaşir olurlar [girişirlər]. Bunun üçündür ki, qayət istedadlı və zəki balaların yenə əski kimi vaxtı boşa gedib, zəhmətləri həba bulur [puç olur]. Bu cür məktəblərə xüsusilə Tiflisdə təsadüf olunmaqdadır.

Məlumdur ki, bəzi yerlərdə açılan kimi, Tiflisdə də müəllimlik kursu açılıb.

Hər mərkəzdə açılan kurslarda verilməyən dərslər burada verilir. Burada xanım qızlarla gənc əfəndilərin vaxtlarını zayə edən gündə bir saat dərstdən ziyadə boş şeylərlə vaxt keçirirlər. İştə buraya kurs deyil, gülüncxana demək olar.

Bir vəzifəni ki birisi, bir növ, boynuna götürmək istədi, əvvəla, o öz qüvvəsini mülahizə etməlidir. Əcəba, mən ki bu vəzifəni boynuma götürüb yeridə biləcəyəm, deyə düşünməli, sonra işə başlamalı. Yoxsa Gürcüstan Müsəlman Milli Şurası və dün Borçalıda komissar, bu gün işə ləyaqəti olmaya-olmaya nazimlik yerini tutan kimi düşünmədən işə başlamamalı.

İştə, düşünmədən kurs gülüncxana olub.

Doğru, Borçalı məktəblərinə müəllimlər yetişdirmək lazım, fəqət bu kursda yox. Bu kursda müəllimlər yetişdirmək üçün ləyaqətli müəllimlər dərs verməli ki, oradan çıxan müəllim məktəb balalarına lazımlı tərbiyəni verə bilsin. Bir vaxtdan sonra bu kursda çalışanlara “Haydı, gediniz türk millətinə milli ruh vermək üçün balaca balalara təlim veriniz ki, gələcəkdə onlar insan olsunlar” deyəcəklər.

Fəqət gənc nə öyrənmiş ki, nə öyrətsin. Genə köhnə hamam, köhnə tas. Hərgah bu qayda ilə bu kurs gedəcəksə, nahaq yerə nə o müəllimlər öz vaxtlarını itirsinlər, nə də o xanım qızlar ilə gənc əfəndilər vaxtlarını boş keçirməyib, qapamalı, yaxud da islah etməlidir.

F. T.  
Tiflis

## GÜRCÜSTANDA

### Gürcüstan Məclisi-Əyanının güşadı [açılışı]

Sırağagün Tiflisdə Gürcüstan Məclisi-Əyanının mütəntən [təntənəli] bir surətdə rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] vaqə olmuşdur.

Rəsmi-güşadda Gürcüstan hökumətinin nazirləri, hökumət rəisi vəzifəsini ifa edən Gegeçkori başda olmaq üzrə isbatı-vücut [iştirak] edirlərdir.

### Kerenski paraları

Bütün ictimai və dövləti müəssisələrdə müvəqqətdən Kerenski paralarının qəbul edilməsi Gürcüstan hökumətinin qərarı ilə Maliyyə nazirinə izin verilmişdir.

### Zemstvo intixabati

Axalsız qəryəsində zemstvo intixabati [yerli özünüidarə qurumu seçkiləri] təşrinin əvvəlində 26-na təyin edilmişdir.

### İstanbul üçün kömür

Tkibuli mövqifindən [stansiyasından] Poti vasitəsilə İstanbula aparılmaq üçün 30 min pud kömür göndərilir. Potiyə göndəriləcək kömür vaqonu təşrinin əvvəlində 25-i gündüz saat 12-də Potiyə vasil olmalıdır.

### Diplomasi nümayəndə[si]nin hərəkəti

Gürcüstanda olan Ermənistan diplomasi nümayəndəsinin müavini knyaz Tumanov sırağagün İrəvana əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

## ŞÜUNİ-MÜXTƏLİFƏ [MÜXTƏLİF HADİSƏLƏR]

### Cahan müharibəsinin qurbanları

Fransa mənabeyindən [mənbələrinə] alınan statistik məlumatına nəzərən, axırncı Cahan müharibəsində iştirak edən dövlətlərin zayıatı bərvəchi-atidir [itkiləri aşağıdakı kimidir]:

#### Rusiya

1.700.000 ölə, 1.300.000 xəstəlikdən ölə, 4.960.000 yaralı və iki milyon yarım əsir, cəmi 10.460.000 nəfər.

#### Almaniya

1.600.000 ölə, 400.000 xəstəlikdən ölə, 4.000.000 yaralı və 500.500 əsir, cəmi 6 milyon yarım.

#### Fransa

1.035.300 ölə, 500.000 xəstəlikdən ölə, 3.000.000 yaralı və 435.000 əsir, cəmi 5.240.000 nəfər.

#### Fransa müstəmləkəsində

40.000 ölə, 17.500 xəstəlikdən ölə, 44.000 yaralı və 3.500 əsir, cəmi 105.000 nəfər.

#### Avstriya

700.000 ölə, 500.000 xəstəlikdən ölə, 1.941.000 yaralı, 1.172.000 əsir, cəmi 4.114.000 nəfər.

#### İngiltərə

706.700 ölə, 250.000 xəstəlikdən ölə, bir milyon yarım yaralı, 200.000 əsir, cəmi 2.656.760 nəfər.

#### İtaliya

460.000 ölə, 150.000 xəstəlikdən ölə, 946.000 yaralı və yarım milyon əsir, cəmi 2.066.000 nəfər.

#### Türkiyə

290.000 ölə, 60.000 xəstəlikdən ölə, iki yüz min yaralı və yüz min əsir, cəmi 610 min nəfər.

**Serbiya**  
120 min ölə, 25 min xəstəlikdən ölə, 150 min yaralı, 150 min əsir, cəmi 327 min nəfər.

**Bolqariya**  
100 min ölə, 30 min xəstəlikdən ölə, 150 min yaralı, 50 min əsir, cəmi 330 min nəfər.

**Romaniya**  
Yüz min ölə, otuz min xəstəlikdən ölə, beş yüz min yaralı, yetmiş beş min əsir, cəmi üç yüz həşdəd min nəfər.

**Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar]**  
Əlli min ölə, əlli min xəstəlikdən ölə, iki yüz min yaralı, yüz əlli min əsir, cəmi 315 min nəfər.

**Kanada**  
100 min ölə, 48 min xəstəlikdən ölə, 155 min yaralı, 35 min əsir, cəmi 370 min nəfər.

**Yeni Zeland**  
9 min ölə, 4 min xəstəlikdən ölə, 41 min yaralı, 45 min əsir, cəmi 54.945 nəfər.

Cümlətan 4.426.000 ölə, 3.150.300 xəstəlikdən ölə, 17.665.000 yaralı, 5.690.600 əsir.

**Elan**

Şamaxı sakini Əliteymur Kərim oğluna təvəllüdü barəsində 1907-ci sənə mayın 31-də 726 nömrə ilə verilən şəhadətnamə məfqud olduğundan [itdiyindən] fasid [etibarsız] hesab olunmalıdır.

11479

**Motosiklet**

“Moto-Dyo” firmasından hər bir əsləhəsi [ləvazimatı] və yerşi ilə satılır. Nikolayevski küçədə nömrə 18, “Təbriz” mehmanxanasının kontoruna müraciət etməli.

11476

**Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti**

**Bakı-Ənzəli**  
15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

**Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)**  
15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

**Bakı-Salyan**  
19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

**Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Maşhədsər-Bəndər**  
*Gəz və geri*

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.  
**Bakı-Həsənqulı-Bəndər** *Gəz-Maşhədsər və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.  
**Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri**

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

**Bakı-Lənkəran-Astara**  
17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

**Bakı-Petrovsk**  
15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

**Diş həkimi R. M. Altman**

Gəlib və qəbul edir naxoşları gündüz saat 8 - 2-yədək, axşam saat 4 - 7-yədək. Müsəlman xanımları üçün əlahiddə qəbul olu-

nan otaq. Adres: Şamaxinka, ev nömrə 20. Aptekin qarşısında.

11417

**Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

4051

**Təbib Əmir bəy Aslanov**

Qəbul edir naxoşları (daxiliyyə və cildiyə) axşam saat 4-dən 6-yədək. Adres: Ofiserski küçədə (Nikolayevski küçənin küncündə) nömrə 6. Telefon 41-14.

11430

**Diş həkimi A. A. Mirkin**

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşamlar 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

11426

**Diş həkimi S. M. Hamburg**

Təzə işlər, qızıl, kauçuk, platina üzərində dişlər qayırılır. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nikolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

9056

**Professor Buyneviçin müsəkkər [sakitləşdirici] kabinetinin sabiq assistenti**

**Doktor Q. Musaelyans**

Ürək, mədə, bağırsağ və qeyri daxiliyyə naxoşluqları qəbul edir səhərlər 9-dan 12-yədək, axşamlar 5-dən 7-yədək. Ünvan:

Karantinni və Bolşoy Morskoy küçələrin küncündə (Telefonni küçənin başında). Telefon: 40-22.

11446

**Diş müalicəxanası D. İ. Zeylidzon**

Xüsusi qızıl və platina işləri. Kötük və körpülər və farforlar. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur məhzen növbətə yazılmaqla səhərlər saat 9-dan 2-yədək, axşamlar saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Malakan-ski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 19-55.

11442

**Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çərşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Telefonni küçə, nömrə 6.

7444

**İstanbul doktor və bakterioloqu Nazim bəy Hüseyinzadə**

Sifilis, terbiyer, şankr və daxiliyyə naxoşluqları, 914 və 606 müalicələri tətbiq edilir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 10-ədək, axşam saat 6-dan 7-yədək.

Ünvan: Voronsovski küçə, nömrə 17, doktor Qarabəyovun müalicəxanası. Telefon nömrə: 49-87.

1470

**Elan**

Azərbaycan Dəmiryolunun İdarəsi bununla elan edir ki, Türük və Məabir nazirinin icazəsiylə həmin oktyabr ayının 23-ndən etibarən Bakı şəhər stasyonunun anbarlarında çox saxlanan və təzə gələnlər mallardan

aşağıdakı xərclər alınacaqdır: pambıqdan gündə 5 qəpik putuna, qeyri mallardan gündə 10 qəpik putuna.

T-300

**Müdir:**  
**Hacıbəyli Üzeyir**

### QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

#### Teleqraf xəbərləri

səh. 490. “Qarahisar”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

#### Sülh ətrafında

səh. 491. “Berliner tageblatt” [Berliner Tageblatt]: 1872-1939-cu illərdə Berlində nəşr olunan almanca qəzet.

#### Qəzetələrdən

səh. 492. “Yumanite”: Əsası Parisdə 1904-cü ildə qoyulmuş gündəlik kommunist qəzeti “L’Humanite” [L’Humanité] nəzərdə tutulur.

səh. 493. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti.

“Liberte” [La Liberté]: 1865-1940-cı illərdə nəşr edilmiş fransız qəzeti.

#### Türkiyədə

səh. 496. “vətən və millətin”: qəzetdə “millətin” yerinə “məmləkətin” getmişdir.

“fəqət vətən və millətin”: qəzetdə “millətin” yerinə “məmləkətin” getmişdir.

“işə edilən rəvayətin”: qəzetdə “işə” yerinə “işarə” getmişdir.

“cümləcə müta olan”: qəzetdə “müta” yerinə “məlum” getmişdir.

“əqdəmi-vəzaifimiz”: qəzetdə “iqdami-vəzaifimiz” getmişdir.

“təslim ediləcəyindən”: qəzetdə “təslim edilməyəcəyindən” getmişdir.

səh. 497. “hissi-ədələt və müsavətin”: qəzetdə “hüsn-ədələt və müsavətin” getmişdir.

“mə’kəsi olan”: qəzetdə “mümkün olan” getmişdir.

“getdikcə təvəzzöh etməkdə olan”: qəzetdə “təvəzzöh” yerinə “nüfuz” getmişdir.

“etidalpərvərliyi də”: qəzetdə “etidalpərvərlikdə” getmişdir.

“bir an əqdəm təsriylə hali-tərəddüdə nəhayət verilməsi”: qəzetdə belə getmişdir: “bir an əqdəm yetişməsiylə tərəddüdə nəhayət verilməsi”.

#### Azərbaycan donanmasına ümidlərimiz

səh. 499. “Petrovsk” (yaxud Şamilqala): Mahaçqala.

#### Əlifbamız, yazılarımız və məktəb kitablarımız

səh. 500. “Mahmudbəyov cənablarının”: qəzetdə “Mahmudbəyov” yerinə səhvən “Məhəmmədbəyov” getmişdir.

“Türk əlifbası”: Mahmud bəy Mahmudbəyovun “Birinci il: müsəvvər türk əlifbası və ilk qıraət” adlı əlifba kitabı nəzərdə tutulur.

səh. 501. “Uşaq gözlüyü”: Abdulla Şaiqin ilk dəfə 1915-ci ildə çap edilən dərsliyi.

“Birinci kitab”: müəllif, özünün “Mübtədelər üçün birinci kitab: əlifba” adlı dərsliyini nəzərdə tutur.

#### Bakı xəbərləri

səh. 504. “təşəbbüsatda bulunsun”: qəzetdə belə getmişdir: “təşəbbüsatda bulunmuşdur”.

səh. 505. “susinin”: bu sözə məna vermək mümkün olmadı.

#### Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

səh. 506. “Fransuzski”: Bakıda, Olqinski küçədə (indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə küçəsində), Tağıyev pasajında 1907-ci ildə açılmış Fransız Elektro-Bioqraf kinoteatrı nəzərdə tutulur.

“Ekspress”: 1909-cu ildə Bakıda, Olqinski (indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə) küçəsində açılmış kinoteatr.

“Fenomen”: Bakıda 1910-cu ildə açılmış teatr-kinematoqraf; Dənizkənarı parkda, in-

diki Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrının binasında yerləşirdi.